בטל, ונשאר רק הדין ממון, וע"ז מהני המיגו כמו באדם בעלמא. ובזה מתורץ גם קושיית הראשונים לעיל על רש"י מסברא, הא גם בבעה"ב יש מיגו דאי בעי מפקיה. והתי' כיון דמיגו לא מהני על איסורים, וכהיום הרי הוא בעל השדה.

אמאי יתננה לעני הנמצא ראשון ולא לעצמו

ד] **הקצוה"ח סי' ריב סק"ד** הקשה למ"ד דמיירי מעני לעני אמאי יתננה לעני אחר ולא יטלנה לעצמו והנה לשיטת הרא"ש דמתני' מיירי אף בבעה"ב י"ל דמש"ה קתני שיתנה לעני אחר דבעה"ב מוזהר על הפאה שלו אבל לרש"י דמיירי דוקא באחר שאינו בעה"ב אכתי קשה. ותי' הקצוה"ח ע"פ שיטת הרמב"ם מכירה פכ"ב הט"ו דהמקדיש דשלבל"ע להקדש או לעניים חייב לקיים את דבריו מדין נדר ולכן כיון שאמר הרי זו לפלוני עני הוי נדר לעניים ומחוייב לקיים את נדרו ומשום נדרו יכול לשנותו אף לעני אחר ומש"ה יתננה לעני הראשון.

ובדברי יחזקאל סי' נ"ה ובשעורי ר' שמואל ב"מ דף ט. הקשו על הקצוה"ח דכל זה שייך בממון שלו דהתם מהני הנדר לחייבו משום צדקה משא"כ בפאה דהוי ממון עניים מאי מהני מה שכונתו ליתן לעני אחר דכיון דלא נתכוין לזכות בה אי"ז שלו ואין כאן צדקה וא"כ לא שייך ע"ז נדרי צדקה, עוד הקשה בשעורי ר' שמואל דהנה בתוי"ט כתב דיתננה לעני הראשון ואינו יכול לעכבה בידו עד שיבא פלוני העני שרצה לזכות עבורו וקשה אמאי הוא מחוייב ליתן דוקא לעני הראשון. וכתב לישב דלדברי הקצוה"ח י"ל דכיון שמחויב ליתן לעניים משום נדרי צדקה א"כ כשבא העני הראשון הרי מחויב ליתן לו משום בל תאחר כמבואר בר"ה ו. דאי קיימי עניים עובר לאלתר בל תאחר. עוד תי' הגר"ש דבאמת יכול לזכות לעצמו אלא דהכא מיירי שאין רצונו לזכות לעצמו אלא לעכבה עבור העני שרוצה לזכות לו וקמ"ל דכיון דלא זכה בה העני הראשון שבא יכול ליטול מידו בע"כ ואינו יכול לעכבו מלזכות, וכן מבואר ברמב"ן ב"מ י שהביא ראיה ממשנתינו דהמגביה מציאה לחבירו למ"ד דלא קנה חבירו אינו קונה אף לעצמו מדאמרו חכמים יתננה לני הנמצא ראשון ואין זוכה לעצמו. ועוד כתב הגר"ש דמדברי התוי"ט משמע דזהו משום קנס וכמו לעיל מ"ז דזורק מקצת פאה קנסוהו שלא יטול לעצמו כיון שהפסיד לעניים. וכ"כ בחלקת יואב (יו"ד סי' כ"א) כתב דזה מטעם קנס.

א. הלקט והשכחה והפאה של עובד כוכבים חייב במעשרות אלא אם כן הפקיר

בענין קנין לעכו"ם להפקיע מיד תרו"מ

ה] בגמ' גיטין דף מז. הו' בר"ש נחלקו רבה ור' אלעזר האם יש קנין לגוי בא"י להפקיע מתרו"מ. ורבה סבר דאין קנין ומביא ראיה ממשנתינו דלקט שכחה ופאה של גוי חייבים במעשרות הרי דפירות גוי חייבים במעשרות ואין קנין לגוי להפקיע. וכתב **רש"י** דהא דאין בשל גוי דין לשו"פ מכיון שאינו מוזהר עליהם והיינו דלשו"פ הוי חיוב על הגברא ולכן גוי שאינו מצווה אין חל על תבואתו דין לשו"פ משא"כ תרו"מ שהם חיוב על הפירות אף תבואה של גוי חייבת. ודוחה הגמ' דמ"ד יש קנין לגוי להפקיע מוקי מתני' בלשו"פ של ישראל ולקטינהו גוי וטעמא דאינם פטורים ממעשרות מדין לשו"פ דפטורים מתרו"מ כשאר הפקר כיון דאדעתא דישראל אפקרינהו ולא אדעתא דגוי.

ובגליון רעק"א הביא דברי הגמ' והקשה מה בכך שזכה בהן גוי הרי מיד שנעשו לשו"פ הוי הפקר ופקע מהן חיוב מעשר ומה שזכה בהן הגוי הרי הוא גוזל את העניים אבל אינם חוזרים ומתחייבים במעשרות, והביא שכן הקשה **הריטב"א שם**. ותי' הריטב"א דמיירי במקום שאין עניים דבכה"ג פטור מליתן לעניים כדילפינן בחולין קלז לעני ולגר תעזוב אותם ולא לעורבים ולעטלפים ומש"ה אם לא זכה בהן ישראל אלא גוי הרי הם פטורים מתרו"מ.

ובברכ"י או"ח סי' תל"ד כתב דמדברי תוס' שם והר"ש פ"ו מ"א מבואר דטעמא משום דכיון דאדעתא דגוי לא הפקיר הוי כהפקר בטעות ולא חלה הפאה כלל, אמנם **בקה"י זרעים סי' א** כתב דזה ניחא רק לגבי פאה דחלה בהפרשתו ולכן כיון שאדעתא דגוי לא אפקרינהו הוי כהפרשה בטעות ואינה חלה כלל, משא"כ לגבי לקט ושכחה דחלים מאליהם מה בכך דאדעתא דנכרי לא אפקרינהו הרי ממילא כבר הוי לקט ונפטר ממעשרות, ועי"ש מה שפי' דברי תוס' והר"ש.

אם פאה פטור מתרומות ומעשרות מיד או רק כשזכה בו העני

ו] עוד הביא רעק"א **דברי המל"מ תרומות פ"ב ה"ט** שדן בגדר הדין דפאה פטורה מתרו"מ האם מיד שנעשית פאה נפטרת כשאר הפקר או רק משתבוא ליד העני. ופשט מדברי הגמ' בגיטין דכיון דאדעתא דגוי לא אפקרינהו חייבת בתרו"מ. וביאר המל"מ דדוקא כשזכה בה העני הוא דנפטרה מתרו"מ ולכן כשזכה בהן גוי חייבת.

ורעק"א והרש"ש תמהו על דברי המל"מ דהרי במתני' מבואר דאף לקט של גוי חייב במעשרות, ולדברי המל"מ שהוכיח מהגמ' בגיטין דאוקמה למתני' בתבואה של ישראל וזכה בה גוי הרי מוכח דגם בלקט אינו נפטר מתרו"מ עד שיבא ליד העני. עוד הקשה **רעק"א** דעיקר סברת המל"מ צ"ע דהרי פטור לשו"פ מתרו"מ ילפינן מובא הלוי וגו' כי אין לו חלק ונחלה עמך יצא זה שידך וידו שוין בו, וא"כ מיד כשנעשה לשו"פ חל פטור מתרו"מ ומאי נ"מ מי זכה בהן לבסוף.

פרק ד משנה י

א. איזהו לקט הנושר בשעת הקצירה היה קוצר קצר מלא ידו

איזה מינים חייב בלקט

א] כ' **המנ"ח מצוה רי"ח** לענין התנאים הנצרכים לענין פאה היינו אוכל ונשמר כו' נראה דג"כ גבי לקט הדין כן כיון דנפק"ל מקציר וגם לקיטתו כא' וא"צ למעט תאנים דבלא"ה אילנות פטורין מן הלקט עי' ש"ס ור"מ רק אם יהי' במין א' דבר שאין לקטתו כא' ג"כ פטור, והנה נ' דעת הר"מ ג"כ כאן דאף קטניות חייבין מה"ת בלקט ודעת התוס' לא ברירא לי שכתבו בפאה דאין חייב אלא דגן תירוש ויצהר ובלקט ל"ש תירוש ויצהר דאין חייב בלקט רק תירוש חייב בפרט, ואני מסופק בדעת התוס' אם דעתם גבי לקט דאין חייב רק דגן מה"ת ולא קטניות או אפשר דלקט חייב מה"ת אף קטניות וה"ה ירקות שמכניסין לקיום כגון שומים ובצלים אם חייבים מה"ת או דדומה לתרו"מ לענין זה לדעת התוס' דרק דגן חייב מה"ת ומצד הסברא נראה דאינו חייב ועי' תוס' שבת דף ס"ח ובנדה וצע"ק

וכתב **בדרך אמונה הל' מתנות עניים פ"ב ה"א בביאור ההלכה ד"ה חייב בפאה** די"ל דאין דקטניות וירקות חייבין בלקט אלא תבואה שהוא סתם קציר, אמנם באמת כדבריו מבואר בחולין קל"ז א' דאמרי' מודה ר' יוסי דאמר קיטוף פטור מלקט במידי דאורחי' פירש"י כגון בצלים ושומין דקיטוף שלהן זהו קצירן וכ"ה בהדיא במאירי שם אם הי' תולש או עוקר דברים שדרכן ליקצר בתלישה או בעקירה ולא במגל כגון קטניות ומיני ירקות ה"ז לקט, וכן מוכח בירו' פ"ק ה"ד קצירך אפי' קציר אורז ודוחן וקרא דקצירך גבי לקט כתיב וכן משמע פשטות ל' רבנו לקמן

פ"ד ה"ב התולש דברים התולשים אותן וכו' אמנם מה שרצה המנ"ח לומר דגם לדעת התוס' יהא לקט מה"ת בקטניות וירקות תמוה מאד לומר כן דאם בפאה דאיכא קראי לרבות אמרי' דאסמכתא נינהו כ"ש בלקט דליכא קרא לרבות ואי משום דכתיב קציר גם גבי פאה כתיב קציר ולמה יהא לקט חמור מפאה והר"ש כ' בפ"ק דפאה מ"ד דל"ש קצירה אלא בתבואה.

ובישועות מלכו ריש הל' מתנות עניים כ', וראיתי להרב בקרבן אהרן פרשת קדושים שכתב אהא דתנן תולש מלא קומצו כגון עדשים ופולין, ולענ"ד צע"ג דנראה דאין לקט נוהג כלל רק בה' מינים, תדע דהא אפי' באילנות דחייבין בביכורים אינו נוהג וכש"כ בזרעים דלדעת קצת פוסקים ז' מינים שחייבים בביכורים נוהג בהן תרומות ומעשרות.

אם תלישה ביד מחייב בפאה ובלקט

ב] **בגמ' חולין קלז.** נחלקו ר' יוסי ורבנן האם תולש בידו הוי קצירה לגבי לקט. וכתב הגר"א בשנו"א דמתני' סתמה כרבנן דתלישה נמי הוי לקט. אמנם **הרמב"ם הל' מתנות עניים פ"ד ה"א** פסק כר' יוסי ואעפ"כ הביא דברי המשנה שם. וכתב **בשערי אמונה** דהרמב"ם מפרש מתני' בדברים שדרכן לתלוש ביד כמבואר בגמ' שם דמודה ר' יוסי במידי דאורחיה לתלוש וכ"כ הרמב"ם שם ה"ב דאם תלש דברים שתולשים אותם הנופל מתחת ידו הוי לקט. ועי' דרך אמונה הל' מתנות עניים פ"א ה"א ס"ק ובביאור ההלכה שם, אם לגבי פאה ג"כ הוי הדין כן, או דשם גם תולש דבר שאינו דרכו לתלוש מחייב בפאה.

תלש מלא קמצו הכהו קוץ ונפל מידו לארץ הרי הוא של בעל הבית

ג] **הר"ש הביא דרשת התו"כ** דילפינן מלקט קצירך וכתב דהיינו משום דנשר מחמת אונס ולא מחמת הקצירה, וכ"כ הריבמ"צ דממעט אונסין. אמנם **בפי' הראב"ד לתו"כ** כתב דהיינו משום דנפל מידו לאחר הקצירה ואין לקט אלא כשנפל בשעת הקצירה.

והמשנה ראשונה דן האם הא דקתני בשעת הקצירה הוא דוקא אבל אם נפל לאחר הקצירה לא הוי לקט או דלמא דאף בנפל לאחר שעת הקצירה הוי לקט והא דקתני בשעת הקצירה היינו שנפל מחמת הקצירה ולא מחמת דבר אחר. וכתב דמדברי הרמב"ם משמע דבשעת הקצירה דוקא וכן מבואר מדברי הראב"ד. אמנם מדברי הר"ש והריבמ"צ שפירשו הטעם דהכהו קוץ אי"ז לקט משום דהוי אונס מבואר דאף לאחר הקצירה אם לא נפל מחמת אונס הוי לקט.

וכ"כ **החזו"א מעשרות סי' ז ס"ק י** דאף אם נפל מידו לאחר הקצירה כל שנפלה שבולת קודם שהניחן מידו לארץ הוי לקט, דעיקר דין לקט היינו כל שהקצירה הפילה שבולת אחת או שתים בודדות ואינן נוגעות עם שאר הקציר ולקט כולל ב' דברים א' שמקבץ בידו שבלים וקוצר ונפלה אחת או שתים מן השבלים על הארץ, ובאופן שמקבץ בידו שבלים וקוצר כל שנפלה שבולת קודם שהניחן מידו לארץ הוי לקט ב' שקצר שבלים כמות שהן בלא לקבצן בידו ונפלה שבולת מן הצד ולא ביחד עם כל השבלים, ולפ"ז כתב דה"ה בקצירה ע"י מכונה כמו שנהגו בזמנינו נמי איכא לקט.

ב. תוך היד ותוך המגל לעניים אחר היד ואחר המגל לבעל הבית ראש היד וראש המגל רבי ישמעאל אומר לעניים רבי עקיבא אומר לבעל הבית

שיטת הראשונים בביאור מתני'

ד] **הר"ש הר"ש והריבמ"צ** פי' דהיינו משום דמה שנפל מתוך היד ומתוך המגל הרי זה דרך קצירה וחשיב קצירך אבל אחר היד ואחר המגל אי"ז כדרך קצירה. **והראב"ד בתו"כ** כתב דתוך היד ותוך המגל חשיב בשעת קצירה אבל אחרי היד ואחורי המגל לא חשיב בשעת קצירה. **ובתוס' א"ש** ביאר דאחורי היד ואחורי המגל כיון שאינו עוסק עתה לקצור השבלים שאינם בידו לא חשיב שעת הקציר, ומבואר דאף להראב"ד אי"ז כללא דכל שהוא בשעת הקצירה הוי לקט אלא בעינן שיפול ע"י הקצירה אלא דס"ל דבהכהו קוץ דעוסק לקצור את אלו והנפילה באה אף ע"י קצירתו חשיב שפיר ע"י הקצירה אא"כ הוי אחר שעת הקצירה משא"כ אחורי היד ואחורי המגל דאינו עוסק בקצירת אלו אי"ז ובקוצרך. **הרא"ש** כתב דאחרי היד ואחורי המגל היינו כל שנפל מחמת נדנוד היד ומחמת נדנוד המגל וכ"כ **הרע"ב**. ופי' **התוי"ט** דמה שנופל ע"י נדנוד היד וע"י נדנוד המגל חשיב מחמת אונס וכדבריו מבואר **ביראים מ' ק"כ והסמ"ג ל"ת רפ"א. הר"ש משנץ** בתו"כ פי' את המשנה וכדבריו כתב **הרש"ש** וכיון לזה מדעתו דהכא מיירי לגבי דהכא מיירי לגבי לקט במחובר דכל שבולת שהיא בתוך המגל ונמלטה מהקציר ולא נקצרה הוי לקט ומשום דקרינן בה נמי קצירך, אבל שבולת שהיתה אחורי המגל לא הוי בכלל קצירך ואינה לקט.

אם יכול להוסיף על לקט

ה] חידוש עצום הביא ספר **מגן דוד** (להגאון ר' דוד יצחק אסתרמן מקובנא) לקמן פ"ה מ"א כ', דבעה"ב יכול להוסיף על הלקט כל זמן שלא זכו בהם העניים. **ובזה יישב קושיית העולם** (רש"ש לקמן פ"ה מ"א ומשך חכמה על רות ועוד) איך אמר בועז לנערים 'וגם שול תשולו לה מן הצבתים' הא הם מכשילים אותה באכילת טבל, אך לאמור שיכול בעה"ב להוסיף לא קשה.

פרק ד משנה יא

א. חורי הנמלים שבתוך הקמה הרי הן של בעל הבית שלאחר הקוצרים העליונים לעניים והתחתונים של בעל הבית

מחלוקת ראשונים בביאור המשנה

א] שיטת **הר"ש והריבמ"צ** דברישא עדיין לא קצר (ונכתב אגב הסיפא, או דקמ"ל דאי"ז מלקט דאשתקד, שערי אמונה) **וע"כ הוי ודאי של בעל הבית**, ובסיפא התחיל בקצירה והחור במקום שעדיין לא קצר, מן המחובר ולא מן הלקט ולכך הם של בעה"ב. אבל שלאחר הקוצרים היינו שכבר התחיל לקצור שיש בהם משל עניים ולכן העליונים של העניים שמא הביאו מן הלקט.

ושיטת **רש"י בחולין דף קלד.** דאיירי בהתחיל בקצירה, אלא דברישא החור נמצא במקום שעדיין לא נקצר, ובסיפא נמצא במקום שנקצר. אבל להר"ש אם כבר התחילו לקצור אפי' אם הם במקום הקמה הרי זה לעניים שמא הביאו הנמלים לשם ממקום הקציר.

וכ' **הרש"ש** דלפי' זה פליג ר"מ אברישא נמי, וכ"כ **בדרך אמונה הל' מתנות עניים פ"ד ה"ב**. המשנה ראשונה כתב **דהרמב"ם שם** ס"ל כרש"י.

ב. רבי מאיר אומר הכל לעניים שספק לקט לקט

ביאור פלוגתת ת"ק ור"מ

ב] במה נחלקו ת"ק ור"מ: נחלקו בזה **רש"י ותוס' בחולין שם שיטת רש"י** דלת"ק אין דין 'ספק לקט לקט' ולר"מ יש דין של ספק לקט לקט. ומה שלת"ק העליונים לעניים, פי' הרא"ש דהם ודאי לקט, דבעה"ב מיד מעמר ולוקח את שלו. **שיטת תוס'** דלכו"ע יש את הדין, אלא שלת"ק התחתונים ודאי לא לקט, ולר"מ עדיין הם בגדר ספק.